

FIGYELŐ

MARSEILLETŐL GENFIG

MINT AMIKOR távoli, zümmögő zsvaj hangjait egy szélhullám hirtelen közel hozza — úgy hatott a magyar közvéleményre a kisantant sajtóorkánja Marseille után. Hogy ugyanis a kisantant-kormányzatok milyen érzelmekkel vannak eltelve Magyarország irányában, az eddig sem volt homályban még a legtájékozatlanabb újságolvasó előtt sem, ám, valljuk meg, a gyűlöletnek az az árja, amely a kisantant propagandacsatamáiból ezúttal minden zsilip nélkül zúdult Magyarország felé, az a háború óta eltelt idők minden eseményénél jobban dokumentálta, hogy a kisantantpolitikának néhány átmenetileg ellankadt vagy itt-ott szemforgató megnyilatkozásai mögött is mindig ott bujkált az állandó cél, a kisantant-szövetkezésnek kizárólagos *raison d'être*-je: a Magyarországnak nem csupán gyöngítésére, de egyenest megsemmisítésére irányuló törekvés. Különösen ebből a szempontból érdemes összefoglaló áttekintést nyújtani az úgynevezett marseillei ügyről, amelynek lefolyásáról és az európai politikával való összefüggéséről Ottlik György folyóiratunk novemberi, decemberi és januári külpolitikai szemléjében már beszámolt.

Az első napok hírei után most már több olyan értesülés áll rendelkezésre, amely hiteles helyről származik s így — egyúttal nagyobb perspektívában is — plasztikusabb képet lehet alkotni arról, hogyan szervezték meg ellenünk a két hónapig tartó diplomáciai és sajtókampányt és hogy hogyan háritotta el Magyarország a jelene és jövője ellen intézett támadást. A hadjárat maga, amint az emlékezetes, Jankapuszta emlegetésével indult meg, lássuk tehát, mit mondanak a hivatalos adatok a jankapusztai legendáról?

1934 tavaszán történt, hogy a budapesti jugoszláv követség felhívta a magyar kormány figyelmét a jankapusztai horvát menekültekre, mire mi már április 26-án azt válaszoltuk, hogy a menekülteket el fogjuk onnan távolítani s az eddiginél is szigorúbb hatósági megfigyelés alá helyezzük őket. Ugyanakkor rámutattunk a magyar-jugoszláv határon a kettős birtokosok ellen a szerb határőrség által elkövetett brutalitásokra, amelyeknek kérdését azután júniusban a magyar kormány kénytelen volt a Népszövetség Tanácsa elé vinni. Jugoszlávia szerint a határincidensekre a horvát emigráció miatt került a sor, mire a magyar tárgyalók kijelentették, hogy hajlandók mind a két — egyébként össze nem függő — kérdést párhuzamosan tárgyalni, erre azonban a jugoszláv delegáció hirtelen megváltoztatta addigi álláspontját s kijelentette, teljesen kielégítőnek tartja azokat a — már említett — intézkedéseket, amelyeket a magyar kormány a tárgyalások megkezdése előtt spontán kilátásba helyezett. Ez a jugoszláv nyilatkozat szerepel is a július 21-én aláírt magyar-jugoszláv megállapodásokban, magyar részről a jankapusztai telep felszámolását folyamatba tették és a horvát menekültek a hatóságok felszólítására lassankint külföldre szivárogtak át.

Ezekután, amikor a jankapusztai ügy tulajdonképpen már lezártnak volt tekinthető, került sor a marseillei merényletre, amelynek szinte már másnapján megindult a sajtókampány — főképp a francia lapok egy részében és a cseh sajtóban — amely egyelőre csupán hangulatot igyekezett teremteni ellenünk. Második fázisába ez a sajtókampány akkor lépett,

amikor a nyilvánvalóan egy helyről irányított ellenséges sajtó a támadások özönét irányította a magyar kormány és hatóságai ellen, ebben a második rohamban már a jugoszláv sajtó is résztvett, mégpedig a merénylő bűntársainak állítólagos vallomásai alapján. A rágalmakkal szemben — amelyek szerint a merénylet nem sikerülhetett volna egyes magyar hatóságoknak legalább is jóindulatú elnézése nélkül — a magyar kormány arra szorított, hogy diplomáciai szervezete és a sajtó útján a rágalmakat hatálytalanítsa és az igazságot feltárja, aminek meg is volt már az ezt követő első hetekben az a hatása, hogy az addig félre nem vezetett nemzetközi közvélemény tárgyilagosan kezdett gondolkodni a kérdéssel szemben. Tárgyi érvelésünk az volt, hogy a szerb terror folytán elmenekülő horvátok egy kis részét valóban befogadtuk, ezek azonban, — eltekintve attól, hogy legnagyobb részük tovább vándorolt Ausztriába, Németországba, Belgiumba, Franciaországba, Olaszországba, sőt az Egyesült Államokba is — egyszerűen azért menekültek hazulról a magyar határ felé, mert a Horvátország és Magyarország között évszázadokig fennállott kapcsolat az ebből fejlődött összeköttetések, valamint a nem természetes magyar-jugoszláv határ az átszivárgást megkönnyítette. Ami pedig magát a marseillei merényletet illeti, Sándor királyt, amint azt a sajtó is közölte, a belgiumi Seraing-ben tartózkodó horvát emigránsok ítélték halálra, maga a merénylő pedig a magyar hatóságoknak a legnagyobb energiával lefolytatott nyomozása szerint sohasem járt Magyarországon. Maga a belgrádi kormány ugyan azt állította előbb egyik jegyzékében, majd a Népszövetségben beadott emlékiratában, hogy a szófiai kormány közlése szerint a merénylő 1932-ben Magyarországra ment, a bolgár kormány azonban a magyar kormánynak írásban kijelentette, hogy ilyen közlést nem tett, hanem csupán annyit mondott, hogy a merénylő elhagyta Bulgáriát. Egyébként maga Jankapuszta nem volt emigrációs tábor, hanem egyszerű középirtok, amelyet a horvát menekültek egy csoportja normális magánjogi szerződés alapján a tulajdonosoktól, Szájbély udvari tanácsos örököseitől bérelt kizárólag gazdálkodás céljából. A jankapusztai rágalmakat az egyik horvát emigráns barátnőjének röpiratára alapították, amely az után jelent meg, hogy az illető nő szerb szolgálatba állott. Ezek a vádak — a jankapusztai menekültek és egyes magyar hatóságok kapcsolataira vonatkozóan — már korábban is fölmerültek a belgrádi államvédelmi bíróság előtt lefolyt perekben, a preparált vádlottak vallomásában és az ügyészek vádbeszédében, amikor azonban e jelenségek kapcsán a magyar kormány a jugoszláv kormánnyal szemben készségét fejezte ki a vizsgálat megindítására és ennek lehetővé tétele végett autentikus adatokat kért — a belgrádi kormány hallgatásba burkolódzott.

Mindez bizonyítja, hogy a Magyarország ellen indított rágalomhadjárat nélkülözött minden tárgyi alapot, annál nagyobb érdem az a hidegvér és megfontoltság, amelyet a magyar kormány és a magyar sajtó által példásan irányított közvélemény ezzel a két hónapig tartó kampánnyal szemben tanúsított. Mindamellet természetesen nem hanyagoltuk el a barátainkkal való érintkezést sem. E téren első helyen kell megemlíteni Magyarország miniszterelnökének látogatását három baráti állam fővárosában: Varsóban, Rómában és Bécsben, bár e három utazást még az ellenünk intézett hadjárat kitörése előtt vették tervbe. A miniszterelnök látogatása Rómában és Bécsben természetesen jó alkalom volt arra, hogy a helyzetet és az együttműködés kialakítását megbeszélje az olasz és az osztrák kormánnyal a közöttünk fennálló szoros baráti kapcsolatok és a római hármaspaktum alapján. A varsói utazás is fejlődést indított meg abban az irányban, hogy a két ország közötti rokonszenv a realitások terén is gyümöl-

csoztatható legyen, ami kevéssel később a magyar-jugoszláv ügy alkalmával a Népszövetségi Tanács asztalánál tapasztalható is volt Lengyelország képviselőjének felszólalásában.

Higgadtságot azonban az érdekelt felek sorában természetesen csak Magyarország tanúsított. A Magyarország ellen folytatott izgatás Jugoszláviában háborús közhangulatot, Európában pedig olyan feszültséget idézett elő, amelyre példa a világháborút megelőző idők óta nem volt, hiszen a szerb sajtó nyíltan hangoztatta, hogy ha Jugoszlávia nem kap elégtételt Genfben, úgy önálló akciót indít — amiből már ekkor is mindenki kiolvashatta a háborús fenyegetést. E túlfűtött hangulatban adta át a jugoszláv külügyminiszter november 22-én első jegyzékét a Népszövetség főtítkárnak, amelyben a bizonyítást későbbre ígérve, Magyarországot a merényletben való bűnrészességgel vádolta, kérte a felelősség megállapítását, valamint a helyzetnek a Tanács előtt való megvitatását. Itt már fölmerüli az a vád is, hogy a merénylő cinkosai állítólag magyar útlevelekkel, lettek volna fölszerelve.

Ezzel szemben a magyar álláspont az volt, hogy a magyar útlevelek kérdésére csupán a bűntársak vallomásaiban történt célzás, e vallomásokat azonban a magyar kormánnyal hiteles formában sohasem közölték, egyébként a magyar hatóságok már az erről szóló sajtóhírek alapján megindították a legerélyesebb vizsgálatot, de sehol semmi nyomát nem találták annak, hogy a merénylő bűntársai jogos úton kerülhettek volna magyar útlevél birtokába. Ha pedig Magyarországgal szemben az elhangzott vádak alapján a horvát menekültekkel kapcsolatban a felelősség fölvethető volna, úgy felelősség terhelné mindazokat az államokat is, amelyekben a horvát emigráció szintén menedéket talált, ennek a felelősségnek fölvetése azonban a politikai menekültek menedékjogának elvét döntené meg.

Az első népszövetségi jugoszláv jegyzékét hat nap múlva követte a második november 28-án, a beigért bizonyítékokkal, amelyekről azonban kiderült, hogy átütőerejük egyáltalán nincs és távolról sincsenek összhangban Jugoszlávia vakmerő vádjaival. Közben azonban a melodramatikus kíséret sem maradt el: ekkor kezdődött meg ugyanis a jugoszláviai magyarok kiutasítása, háromezer magyar lélek nyomorbadöntése, akiknek csak egy része volt magyar állampolgár, minthogy közöttük még olyanok is akadtak, akik a jugoszláv hadseregben az állampolgárookra kötelező szolgálatot elvégezték. Ez a jugoszláv akció természetesen Genfben is kellő illusztrációul szolgált az utódállamokban a magyarság ellen alkalmazott eszközökről, amelyeknek erkölcsi hátterére jellemző, hogy e kiutasítások magyarázatául hivatalos jugoszláv személyiség szájából két olyan hivatalos közlés történt, amelyek egymásnak homlokegyenest ellentmondanak; az első szerint ugyanis a kiutasítások megtorlásnak tekintendők a magyar hatóságok eljárásával szemben, hogy nem adnak munkavállalási engedélyt a legutóbb érkezett jugoszláv állampolgároknak; a második viszont már csupán a jugoszláviai munkanélküliséggel magyarázta a kiutasításokat (a gyermekek, aggok és munkaképtelenek kiutasítását is!). Amivel szemben meg kell jegyezni, hogy az első magyarázat is csak kifogásra támaszkodik, mert a magyar hatóságok az egész elmúlt év folyamán összesen hatvanhat jugoszláv állampolgártól tagadták meg a tartózkodási engedélyt, azonban ezt sem politikai, hanem mindig személyi okokból, büntetett előélet, személyazonosság okmányok hiánya, jogtalan határátlépés miatt, stb.

Ezek a tények azonban nem feszélyezték a rágalomhadjárat vezetőit \$ ilyen légkörben került sor végül is a Tanács ülésére, amelyen a jugoszláv és a magyar álláspont megütközött egymással. A népszövetségi lélektani törvények és a jelenlegi európai konstelláció mellett természetesen előre-

látható volt, hogy csakis kompromisszumos megoldás lehetséges, minthogy a Népszövetség nem jogi szempontok, hanem politikai megfontolások szerint dönti el az elébe kerülő kérdéseket. Magyarország mégis elégtétellel látta a kérdésnek a genfi fórum elé való vitelét, sőt maga szorgalmazta annak nem a januári, tehát a legközelebbi rendes tanácsülésre, hanem a november végére összehívott rendkívüli tanácsi szesszióra való kitűzését, mert meg volt győződve arról, hogy a genfi vita egyrészt alkalmat fog adni az ellenünk emelt vádak alaptalanságának kimutatására, másrészt annak bizonyítására, hogy a merénylet valódi oka a jugoszláviai belső viszonyokban keresendő. A kompromisszum valószínűsége mellett szólt a politikai erőviszonyok megoszlása is: Magyarország a népszövetségi tanácsstagok közül teljes bizalommal egyedül Olaszország támogatására számíthatott, minthogy a magyar kormány mindig a szabad kéz politikáját követvén sohasem vált egyik politikai blokknak sem tagjává és sohasem vállalt egyetlen állammal szemben sem szövetségi kötelezettségeket. A velünk szemben álló kisantant politikai és katonai egyezményekkel összefűzött rendszere azonban nemcsak a francia támogatást tudja maga mögött, hanem a francia támogatás folytán és a világháborús eredetű összeköttetések révén még a jelen pillanatig is a népszövetségi tagállamok egy nagyobb csoportjára számíthat. Ezt a konstellációt a kisantant a legmesszebbmenő politikai zsarolásra használta ki, amikor valóságos ultimátumot intézett a Népszövetséghez; nemcsak a sajtójában, hanem Genfben is félreérthetetlenül tudomására hozván a hatalmaknak, hogy amennyiben — és ettől valóban tartaniok is kellett — Genfben olyan határozatot hoznának, amely a kisantant teljes vereségét jelentené, úgy kénytelenek lesznek céljukat erőszakos eszközökkel megvalósítani. S a helyzet valóban az volt, amint az ma már köztudott a világsajtóból, hogy a kisantant nemcsak hogy nem riadt volna vissza a Magyarország elleni háborútól, de azt valósággal kívánatosnak tartotta, hogy a magyar kérdést — a maga módján — egyszer s mindenkorra likvidálja.

Ezzel szemben Magyarország a konstruktív békepolitika híve lévén, mindent el akart követni a béke megóvása érdekében, az általános európai és emberi szempontokon felül azért is, mert Magyarország jelenlegi lefegyverzett állapotában a kisantant katonai túlsúlyával szemben sikertelenségre lett volna kárthatva.

Ilyen politikai erőviszonyok közepeit került tehát szembe Magyarország Genfben Eden jelentésével, amely valóban kompromisszumos megoldást javasolt: felelősséget nem állapított meg, hanem csupán azt a látszatot juttatta kifejezésre, mintha egyes alsóbbrendű hatóságok gondatlanul jártak volna el, ezenfelül pedig annyiban is kedvező volt a jelentés, hogy mind a két félhez szólt, ami biztosíték volt arra, hogy kiutasításokra és hasonló rendszabályokra többé nem kerülhet sor.

Ezek után két elhatározás között kellett választanunk: vagy szigorúan, helyesebben szövegszerűen ragaszkodunk álláspontunkhoz, ebben az esetben a legsúlyosabb bonyodalmakkal, sőt a legnagyobb valószínűség szerint háborús konfliktussal kellett számolnunk; vagy pedig elfogadjuk az összes nagyhatalmak által javasolt kompromisszumot, ami által nemcsak elejét vesszük az elébb említett bonyodalmaknak, hanem meg is nyerjük a hatalmak rokonszenvét, minthogy a kisantanton kívül mindegyik hatalom a békés megoldást kívánta. Ha tehát a magyar kormány hajlandónak mutatkozott a kompromisszum elfogadására, úgy ezzel kétségbevonhatatlanul bizonyítékát adta annak, hogy egy súlyos pillanatban elsősorban Európa békéjét tartotta szem előtt és hogy csakis azért járult hozzá egy olyan határozathoz, amelyet más körülmények között semmiképpen sem fogadott volna el.

Mindezek alapján a genfi tárgyalások mérlegét így lehetne felállítani: a kisantant diplomáciai és sajtóhadjárata arra irányult, hogy az általa — tévesen — politikailag elszigeteltnek hitt Magyarország felett könnyű győzelmet arasson oly célból, hogy a magyar nemzetet megalázza és olyan kötelmek vállalására kényszerítse, amelyek végkép megbénították volna a nemzeti céljaink elérésére folytatott küzdelmet (a nemzetközi vizsgálattal és a revízióról való lemondásunkkal). Ezzel szemben megállapíthatjuk, hogy a kisantantnak egyetlen követelése sem ért el eredményt, mert a revízióról semilyen formában nem mondtunk le és a nemzetközi beavatkozást elhárítottuk. Mindössze annyit helyeztünk kilátásba, hogy ha a magyar kormány által — saját kezdeményére — már korábban megindított és a tanácskozás idejében is folyamatban volt vizsgálat révén valóban igazolást nyerne az az állítás, hogy egyes alsóbbrendű hatóságok részéről valamely mulasztás történt, úgy az illető közeggel szemben a magyar kormány eljár és erről a Népszövetséget informálja.

A magyar kormány ezt a vizsgálatot a legsürgősebben és legerélyesebben le is folytatta és az erre vonatkozó közlést már januárban a Népszövetséghez juttatta. Ez az újabb vizsgálat megállapította egyrészt, hogy a marseillei királygyilkosság magyar hatóságok vagy közegekkel semmi kapcsolatba nem hozható, — másrészt, hogy az idegenellenőrzés és útlevélrendészet terén előfordultak bizonyos hanyagságok, amelyeknek megtorlásául a magyar kormány nemcsak hogy szigorú rendszabályokat alkalmazott, hanem egyúttal új üzgszabályozást is léptetett életbe, hogy ezzel a jövőre is minden visszaélési lehetőségnek elejét vegye. A magyar kormány ezen gyors és erélyes intézkedéseivel újabb tanujelét adta békülékeny szellemének és jóhiszeműségének, ami az elfogulatlanul ítélő külföldre nem is tévesztette el hatását.

Ennek bizonyossága, hogy a magyar közleménnyel szemben a Tanács januári ülészakán már a kisantant részéről sem jutott nyíltan elutasító állásfoglalás kifejezésre, csupán arra szorítkozott a túloldal, hogy a magyar kormány közleményének tanulmányozására bizonyos haladékot kieszközöljön. Az összes vezető népszövetségi tényezők magatartásából, valamint Edén előadói bejelentésének azon kitételéből, melynél fogva az esetleges észrevételeket írásban kéri, teljesen félreérthetetlen az a törekvés, hogy ez az európai atmoszférát megmérgező ügy minden újabb megvitatása elkerültessék és írásbeli úton formailag is mielőbb lezárassék.

GAZDASÁGI SZEMLE

A főváros költségvetése — a földbirtokpolitika aktuális kérdései

MILLIÓS FŐVÁROSUNK jelentősége a trianoni országban annyira megnövekedett és sorsa az ország lakosságának oly nagy részét érinti közvetlenül, hogy költségvetése már nemcsak a fővárosi polgárságot érdekli. Talán még fokozza ezt az érdeklődést az is, hogy az 1935. év költségvetése az első, amelyet az új fővárosi törvény megszavazása óta összeállítottak, mert emlékezetes, hogy ennek a törvénynek az előterjesztéséhez éppen a megelőző fővárosi költségvetés hiánya adta meg az impulzust. Ismeretes, hogy a folyó költségvetés hiányát a főváros köz-

gyűlése néhány kiadási tétel törlése útján kiküszöbölte, azt hiszem azonban tanulságosabb az előirányzat abban a formájában, ahogy azt a fővárosi adminisztráció összeállította. Egy ilyen önkormányzati költségvetés — természetesen e rövid ismertetésnél jóval alaposabb vizsgálat esetén — valósággal keresztmetszetét adja a lakosság gazdasági és kulturális helyzetének. Különösen manapság van ez így, amikor az etatizmus jelentős térhódítása révén az önkormányzati testületek tevékenysége az eredeti közjogi feladatkörön messze túlterjeszkedett és a magángazdaság ügykörébe avatkozott igen jelentősen bele.

A székesfőváros önkormányzata számadásait éppen úgy kettéválasztja közigazgatási és üzemi költségvetésre, mint akár az állam is és ez megfelel a már említett kettős hatósági és magángazdasági szerepének.

A költségvetés közigazgatási része 153 millió pengő kiadást irányzott elő 142.8 millió pengő bevétellel szemben. A költségvetési hiány tehát 10.2 millió pengőre tervezetett. E számok beszédesebbé válnak, ha figyelembe vesszük, hogy a bevétel 1930. évben még 208.7 millióval volt előirányozva és ez az összeg a válság hatása alatt 1931-ben 18.2 millióval, 1932-ben 10.7 millióval, 1933-ban 16.4 millióval, 1934-ben pedig 17.2 millióval csökkent, míg ugyanezt a csökkenést az 1935. évre már csak 3.4 millióra becsüli a város vezetősége az 1934. év tényleges bevételei alapján. Szemmel látható tehát, hogy a helyzet romlása lassúbb ütemet vett fel, vagy talán megakadt. A város bevételeinek előirányzata a válság 5 éve alatt 65.9 millióval, azaz 31.57%-kal csökkent, a csökkenés évi átlaga tehát 63.1%-ot tett ki, amivel szemben most tényleg csupán 1.63%-os csökkenéssel kell számolni. Nyilvánvaló, hogy egy milliós lakosú város kiadásait nem tudta ugyanebben az arányban csökkenteni, annál kevésbbé, mert egyes kiadásai, különösen szociálpolitikai téren, a válsággal együtt nőttek a válsággal, nemhogy csökkenthetők lettek volna. Így az 1933. esztendő 1.9 millió zárszámadási hiánnyal végződött és ennek az összegnek előteremtése a mostani költségvetés keretében képezi a főváros vezetőségének gondját. A városi üzemek költségvetése 172.8 millió pengős végösszeggel van egyensúlyba hozva azáltal, hogy a felesleget az üzemek a fővárosnak beszoigaltatják, ahol viszont hiány mutatkozik, ott azt a főváros megtéríti. Az egyesített közigazgatási és üzemi költségvetés összes kiadása tehát 325,853.928 pengővel irányoztatott elő, kereken 5 millióval kevessebbel mint az előző évben.

A közigazgatási költségvetés kiadásainak végösszege pontosan 153,0[^].533 pengőt tesz ki és ez az összeg 1930-hoz képest 56,793.712 pengős, tehát átlag 27%-os csökkenést jelent. Ez a csökkenés természetesen nem egyenletes és a legnagyobb mértékben az adminisztráció és a beruházások tételénél jelentkeznek, de sajnos a kulturális és közegészségügyi rovatoknál is feltalálható, míg a szociálpolitikai és jótékonyági kiadások 1935. évi előirányzata 7.3%-kal haladja meg az 1930. évit. A kiadások megoszlása a következő:

az adminisztráció személyi kiadásai (fizetés és nyugdíj) kb.	14	%
adminisztratív dologi kiadások és apróbb tételek...	„	11.79%
közköztartásügyi (336 iskolában 4410 tanerő tanít		
107.338 tanulót)	„	21 %
közjótékonyági és szociálpolitikai kiadások	„	11.17%
utak, csatornák, kertek és sétányok	„	7 %
közbiztonsági kiadások	„	5.75%
adósságok törlesztése és kamatszolgálata	„	12.30%
köztisztasági kiadások	„	4.70%

közélelmezési kiadások	kb.	2'55%
kórházak költségei	„	7 %
közművelődési kiadások	„	1'50%
az 1933. év deficitje.....	„	1'24%
Összesen		100 %

A bevételek megoszlása a következő:

adók	76'4 millió	53'6%
házbérek, haszonbérek stb.	16 „	11'2%
a községi üzemek különféle szolgáltatásai...	21'1 „	14'7%
közigazgatási díjak és egyéb bevételek	29'3 „	20'5%
Összesen ...	142'8 millió	100 %

Az adóbevétel gerincét a főváros területén befolyó 39.5 millió pengő állami adó után szedett 50%-os községi pótdadó alkotja, amely kereken 20 millió pengőt tesz ki. Ezenkívül még öt különféle adónemet vet ki a főváros polgárait keresetforrásuk szerint különböző címeken, eltekintve a különféle közlekedési, fogyasztási adóktól, illetékektől és közigazgatási díjaktól, valamint részesedik az állam által szedett forgalmi adóban is. A fenti részletezés 2. és 4. tétele foglalja magában a székesfőváros vagyonából eredő jövedelmet, sőt tulajdonképpen ideszámítható a községi üzemek szolgáltatásának túlnyomó része, mert abból 19.9 millió mint tulajdonost illeti meg a fővárost és csupán 1.2 millió pengő az, ami illeték jellegével bír, tehát közhatósági bevételt képez.

Az üzemek óriási értéket képviselő vagyonát képezik a fővárosnak és egyúttal biztos jövedelmi forrását is. Forgalmuk az előző évhez képest nem mutat hanyatlást, ami biztató nemcsak a főváros pénzügyi helyzete, de az általános gazdasági helyzet megítélése szempontjából is. Arra engednek ezek a számok következtetni, hogy a válság talán már elérte mélypontját és a lakosság nem kénytelen elsősorú szükségletei kielégítését tovább korlátozni.

Ahogy a főváros ügyei számot tarthatnak az egész ország érdeklődésére, épp úgy kell, hogy érdekelje a főváros polgárságát is a magyar föld, a mezőgazdasági termelés minden problémája, hiszen végső vonatkozásban ennek a termelési ágának a sorsa határozza meg az ipar és kereskedelem, sőt talán az egész ország sorsát is. A mezőgazdasági termelés súlyos esztendő után mintha kezdene magához térti, s bár még alig némult el a parlamentben és sajtóban a mezőgazdák megsegítését sürgetők kara, már visszhangzik a közvélemény a földbirtokpolitikai reform különféle jelszavaitól. Pedig a beteg még korántsem elég egészséges vagy ellenállóképes egy újabb operációhoz, de ki törődik egy kiadós sajtóhadjáratnál a beteg állapotával és vajjon hányan értenek hozzá valójában azok közül, akik telepítésről, a földbirtokok felaprózásáról gátlás nélkül írnak és beszélnek a nyilvánosság előtt. Mint a laikus közvélemény tagja, én is fűzök egy-két megjegyzést ehhez a kérdéshez, amely oly nagy fontosságú, hogy egy Gazdasági Szemle nem haladhat d mellette hallgatással.

Károlyi Gyula gróf a közelmúltban érdekes tanulmányt tett közzé, amely közel 30 nagybirtok adatainak vizsgálata alapján azt mutatta, hogy a nagybirtok két-háromszor annyi embernek a megélhetését biztosítja, mint a vizsgálat tárgyává tett kétféle típusú kisbirtok. A szóbanforgó adatok közzétételére az a nyugtalanság adott a kiváló szerzőnek impulzust, amellyel a földbirtok felaprózásának kérdésével a közvélemény az utóbbi időben egyre nagyobb mértékben foglalkozik és amely egyes napilapokban egyre sűrűbben napvilágot látó közleményekből, sőt cikksorozatokból táp-

lálkozik. Általában magyar betegség, hogy szívesen engedjük átsiklani a szakkérdések tárgyalását a napi politika mezejére és utóbbi célszerűségi szempontjai — sajnos nem ritkán népszerűség kereső, néha demagóg jelszavai is — irányítják előbbieket sorsát. Már pedig elvész az a nemzet, amely saját történelmének tanúságait levonni, a maga kárán tanulni nem hajlandó.

Ma, amikor a forradalom utáni földreform pénzügyi lebonyolítása, a lefolyt másfél évtized dacára még jórészt rendezetlen és szabadkézből úgyszólván tetszésszerű mennyiségű földbirtok vásárolható olcsón az országban, egyszerre háromféle földbirtokpolitikai intézkedést sürgetnek: a hitbizományok felszabadítását, a telepítést és — talán egyelőre kevésbé nyíltan — a nagybirtok felosztását. Az a szempont, amelynek itt elsősorban kell figyelembe vétetni, az ország egyetemes érdeke azt kívánja, hogy olyan földbirtokpolitika folytassék, amely a jobb, olcsóbb és többtermelés szempontjából előnyösebb. Azt hiszem nem vitás, hogy a magyar parasztság mai elmaradt mezőgazdasági kultúrája mellett ezt a hármast a nagybirtok jobban, sőt egyedül szolgálja. Aki a magyar őstermelő népességet ismeri, alig tagadhatja, hogy az kétségtelenül nem önhibájából, hanem a mezőgazdasági szakoktatás ügyének mostohasága folytán — újításokkal, modern termelési módokkal szemben bizalmatlan és a végletekig konzervatív. Az utóbbi válságos évek tapasztalatai, amelyek a minél külterjesebb gazdálkodásnak látszottak kedvezni, még csak fokozták a magyar parasztnak a belterjes földműveléssel szemben öröklött idegenkedését és nagyon hosszú idő kell hozzá, míg a kisbirtokosság zöme pl. a talajnedvességgel való gazdálkodás és a termés mennyisége tekintetében akár csak meg is tudja közelíteni a mezőgazdasági nagyüzemeket. Ugyanígy nem vitás, hogy a nagyüzem olcsóbban termel a kisbirtoknál, valamint az sem, hogy a világhírű magyar búzafajtákat nagybirtokok termelték ki és termelik és a parasztgazdaságok gyümölcs-, vaj-, tojás- stb. termékei sem érik el minőségileg a külföldön való értékesítéshez megkívánt standardot. A termelés eredményeit tekintve a nagyüzem messze felette áll a kisüzemnek, utóbbiakra való átalakítása esetén tehát a nemzeti jövedelem előre alig felbecsülhető csökkenésével kell számolnunk. A másik figyelembe veendő közérdekű szempont a népesezés politikáé, vitán felül a nagybirtok fenntartása mellett sorakozik fel. Hiszen köztudomású, hogy a mezőgazdasági cselédek és munkások sokgyermekesek, mert munkáskezet, gazdasági értéket látnak a gyermekben, viszont a kisbirtokosok között pusztít az egyke, mert a vagyon felaprózódásával szemben ösztönszerűleg ez úton védekeznek. Pillanatnyi hatását tekintve viszont a nagybirtok felosztása megszázszorozná a mezőgazdasági termelés mechanizálódása révén felszabaduló és az ipari góccok felé vándorló munkáskezek ellátásának amúgy is súlyos problémáját.

De hátra van még a pénzügyi szempont is. Földet juttatni olyanoknak, aki annak megszerzéséhez és a folytatandó üzemhez szükséges tőke felett nem rendelkezik, a magántulajdon elvének feladása nélkül még akkor is megoldhatatlan feladat volna, ha az állam rendezett pénzügyi helyzetben közömbösen állhatna szemben a fizetőképes adóalanyoknak gazdaságilag életképtelen egyedekkel történő felcserélésével. Márpedig az állam szempontjából ma ez sem lehet közömbös, még kevésbé képzelhető el, hogy az államkincstár, egy parancsoló szükség nélkül megvalósított földreform bármelyik formájához szükséges óriási összegeket rendelkezésre bocsáthatná, amikor a magas közterhek évek óta bénítják az ország termelését és akadályozzák gazdasági talpraállását. Hogy pedig nyugati országokban a földbirtok oly nagy egységei, amelyek nálunk közkeletűek, nem ismeretesek, nem lehet reánk mérvadó, mert egyéb

tekintetben is más viszonyok vannak ott, mint itt, így elsősorban a mezőgazdasági népesség kulturális színvonalát illetően.¹

Ami végül a hitbizományok kérdését illeti, úgy itt én is reformot sürgetnék, de az ellenkező irányban. Megkötném a vagyonon kívül még a jövedelem egy részének felhasználási jogát is oly módon, hogy az részben a földbirtokba beruházandó legyen, részben pedig országos kulturális vagy szociális célokra fordítandó; állami feladatokat hárítanék a hitbizományra, mint pl. mintagazdaságok létesítésére és fenntartására kötelezném őket a lakosság mezőgazdasági nevelése érdekében, vagy államilag ellenőrzött termelési kísérleteket végeztetnék el velük. De nem szabadítanám fel a vagyont márcsak azért sem, mert ez az intézkedés, a velejáró nagy földkínálat révén az úgyis alacsony földárak lerombolására vezethet.

IFJ. SIMONTSITS ELEMÉR

KÜLPOLITIKAI SZEMLE

Az olasz-francia közeledés történeti múltja, a január 7. — római egyezmények, a marseillei kérdés, a Saarvidék népszavazása, Oroszország, a keleti paktum —

EGY HUMOROS német közmondás szerint minden egészen másképpen történik, mint ahogyan várják. Különösen a politikában érdemes ezt az igen primitív közhelynek ható tételt el nem felejteni. A történelmi fejlődésnek vannak irányai, vannak valószínűségei: a politikát ezek vonalán kell vezetni, de azzal a könnyedséggel és rugalmassággal, amely lehetővé teszi az alakulásukban mindig más formájú és lényegükben változatos eseményekhez való alkalmazkodást. Különösen az utóbbi évek folyamán az európai politika alanyai és elemei olyan bonyolulttá váltak, hogy a legnagyobb merészséggel sem lehetett volna megmondani, vajjon egy-egy adott esemény bekövetkezhetik-e és lehet-e valamely állam törekény csónakját egy politikai valószínűség könnyen megtorpedózható csatahajójához hozzákötni.

E sorok írójának már évek óta benső és átgondolt meggyőződésévé vált, hogy az olasz-francia megegyezésnek vaskényszerűséggel jönnie kell. Ez a történelmi fejlődés természetes útja. Vannak negatív és pozitív okai, amelyeknek a látszat, különösen az utolsó évtized alatt, mindenben és szinte minden pillanatban ellentmondott. A negatív okok a következők: Először is a két államot nem választja el egymástól áthidalhatatlan történelmi- vagy érdekellentét. Az afrikai, illetve koloniális ellentét Olaszország részéről komoly, de mégsem abszolút életbevágó érdeken alapult. Franciaország részéről pedig tulajdonképpen csupán nem egészen helyesen felfogott presztízsszempontra volt az, ami miatt a párizsi kormányok — valószínűleg az oly hatalmas bürokrácia befolyása alatt — halogatták az 1915. április 26-i londoni egyezménynek teljes végrehajtását. Olaszország a békeszerződésekben tudvalevőleg nem kapta meg Franciaországtól azokat a gyarmati kompenzációkat, amelyekre a fentidézett szerződés szavai és szelleme értelmében igénye volt. A flottaparításnak a két nagyhatalmat

¹ Gazdasági Szemlénknek úgy szakértelem, mint őszinteség és bátorság dolgában kiváló írója fenti birtokpolitikai nézetei, mint olvasóink tudják, több pontban eltérnek e tárgyú egyéb cikkeink felfogásától.

elválasztó kérdésében Franciaországnak vannak fontos érdekérvői, amelyekkel Olaszország viszont tulajdonképpen inkább presztízsszempontokat helyez szembe. A harmadik, mindebből következő negatív ok pedig az, hogy a területileg és anyagilag, tehát hatalmi szempontból teljesen kielégült Franciaország sohasem lehet veszélyes Olaszországra és fejlődésére nézve, viszont ha Olaszország fontos fejlődési érdekeit Franciaország kielégíti, a fasiszta nagyhatalom nem válik támadó vetélytárrá a másik latin hatalom számára.

Ami pedig a pozitív hatókokat illeti, az egyik, az alapvető indok, mindjárt benne van a *latin* szóban. Az olasz és francia nép egy évszázad óta nem vívott egymással háborút. Ha pedig Franciaország azelőtt I. Ferenc-től Napóleonig viselt is háborúkat az Appennini-félszigeten, minden egyes esetben a Habsburgok vagy azok kondottieri szövetségesei, illetve egyéb vazallusai, sőt néha a pápa, de soha az *olasz* nép ellen vezetett hadjáratok voltak. Az olasz embert — nem utolsó sorban az olasz diplomatát — époly vonzalom fűzi Párizshoz és a franciákhoz, — a napipolitikán és rezsimkülönbségeken felülemelkedve — mint a franciát, és nem utolsó sorban a francia diplomatát, Dante népéhez és hazájához, a latin kultúra ősi székhelyéhez. De ezen a szentimentális, talán csak tudat alatt ható érven kívül van pozitívabb összeláncoló ok is, amelynek hatása legerősebben az utolsó másfél év folyamán fejlődött ki, de amelynek érvényesülését előre lehetett látni, legfeljebb a dátumában tévedhetett az ember. S ezt az okot — Ausztriának hívják.

Mindezek az érvek és okok, nézetem szerint, elkerülhetlenné tették Róma—Párizs találkozását és kibékülését, amit én egyelőre tartós anyagból készült fundamentumnak tekintek. Mégis abszolút politikai könnyelműség lett volna akár Mussolini, akár a mindenkori francia kormány részéről, akár azoknak az államoknak kormányai részéről, amelyeknek Róma vagy Párizs állásfoglalását különös figyelemmel kell kísérniük, ha erre a valószínűnek látszó fejlődésre alapították vagy ehhez kötötték volna le politikájukat. Nem is paradoxon, ha azt állítom, hogy a megegyezés sem jött volna létre, ha Párizs vagy Róma, vagy mindkettő egyenes vonalban erre dolgozott volna. Éppen mert sok reménnyel kecsegtető más megoldások is lehetségesek voltak, egyetlen érdekelt államnak sem volt szabad a politikai fejlődés útját csak egy vonalon keresnie.

A január 7-én Rómában Olaszország miniszterelnöke, Benito Mussolini és Franciaország külügyminisztere, Pierre Laval közt létrejött megegyezés tehát egy elkerülhetetlen történelmi fejlődésnek volt valószínűleg első lépcsőfoka, amely, éppen a másirányú lehetőségek nagy száma miatt, sokakat erősen meglepett. Egy politikailag nem közvetlenül érdekelt országbeli jó megfigyelőnek az a véleménye, hogy erre a fejlődésre két esemény volt döntő hatással. (Természetesen nem felejthetjük el, hogy a kibékülés első alapjait Henry de Jouvenel fektette le akkor, amikor hathónapos nagyköveti megbízatása idején, 1933 január 1-től június 30-ig sok félreértést eloszlatozott és egy bizonyos szellemi közeledést hozott létre Róma és Párizs között. Ennek az első eredménye volt az, hogy Franciaországban kezdték felismerni Mussolini államférfiúi és emberi nagyságát; másrészt, hogy mindkét országban egyaránt lecsendesedett a sajtó hangja, amikor a másik országról volt szó.) Az említett két döntő esemény pedig a következő volt: Az első Mussolini és Hitler velencei találkozója, amely bebizonyította, hogy a két államférfi és a két ország között mélyreható félreértésekre kerülhet sor, de megegyezésre egyelőre nem. A másik esemény a keleti paktumtárgyalások menete, amely Angliának is megmutatta, hogyha a szövetségest kereső Franciaországot átengedi a külpolitikailag a kapitalizmus és Nyugat-

Európa felé orientálódó Szovjetnek, hamarosan még a múltévinél is veszedelmesebb helyzetbe kerülhet Európa. Minthogy pedig Nagy-Britannia maga továbbra sem volt hajlandó a locarnói szerződésen túlmenő európai garanciákat vállalni, maga helyett igyekezett Olaszországot bevonni a kombinációba és a biztonságot kereső Franciaországot Olaszország szoros barátságával megnyugtatni. E szerint az elgondolás szerint, ha egyszer az olasz-francia megegyezés létrejön és az Olaszországot Franciaországhoz fűző szorosabb kapocs hamarosan fokozottabb értékkel képes Párizs számára pótolni a sokkal kisebb értékű keleti szövetségeseket, akkor nyugodtabb légkörben létre lehet hozni a német-francia közeledést is és ennek útján az általános európai megegyezést a fegyverkezés kérdésében, tehát megindítani azt a folyamatot, melynek végcélja az európai békét új, biztosabb alapokra fektetni, mint amilyeneken azt tizenhat évvel ezelőtt lerakták.

Amennyire biztos volt *történelmileg* az olasz-francia megegyezés, olyan bizonytalanoknak látszott az *politikailag* szinte egészen az utolsó percig. December utolsó napjaiban már azt jelentette a táviró, hogy az előzetes megállapodás kész, Laval utazása befejezett tény. Az év legutolsó napján pedig Róma, Párizs és London hideg zuhanyként fogadta a felmerült nehézségek hírért, amelyeket Ausztria függetlenségének garanciája ügyében elsősorban állítólag maga az érdekelt fél, Ausztria, de más hírek szerint Magyarország és Németország is támasztott volna. Az osztrák köztársaság felelős államférfiai nyilván nem járulhattak volna hozzá olyan formulához, amely őket politikailag és jogilag is a nemzetközi politika tárgyává tette volna. Függetlenségük általános, a szomszédok által megadott garanciáját tehát nem akceptálhatták. Magyarország álláspontja viszont az volt, hogy, ami Ausztriát illeti, amelyhez a legszorosabb és legmelegebb viszony fűzi, minden olyan formula kielégíti, amely Ausztria érdekeit szolgálja. Másrészt a magyar kormány tudta, hogy Mussolini nemcsak ismeri azokat a feltételeket, amelyekről Magyarország állásfoglalása a középeurópai kérdés rendezésénél függ, hanem magáévá is tette azokat. A budapesti kormány állandóan informálva volt a francia-olasz tárgyalások menetéről, tehát tudta, hogy a megegyezés csak az ország életbevágó érdekei teljes tiszteletben tartásával jöhet létre. A magyar kormány és a magyar közvélemény pedig tudja, hogy ez a nemzet nyugodtan teheti le sorsát Benito Mussolini kezébe, aki felismerte bennünk azt a nagy értéket, azt a centrális erőt, amelynek közreműködése és hozzájárulása nélkül nem lehet a középeurópai békét biztosítani vagy újjáépíteni.

A római megegyezés, amelyen Mussolini és Laval háromnapos tárgyalásaik során már csak az utolsó simításokat végezték, három fő témakörre terjed ki: koloniális kérdésekre, Ausztriára és a középeurópai problémákra, végül általános politikai problémákra. Az afrikai kolóniákat illetően Olaszország nagyjelentőségű területi és jogi természetű engedményekhez jutott. Területileg Lybia és a Csád-tó közötti területen, de a nélkül, hogy a Csádhoz elérkeznek, 114.000 négyzetkilométer területet kapott, amelyet több oázis tesz értékessé. Ez megfelelő kiegészítése Olaszország északafrikai gyarmatbirodalmának. A francia köztársaság továbbá keskeny területsávról mondott le a francia Szomáli-területből Eritrea olasz gyarmat határán, továbbá részesedést engedményezett a fasiszta kormánynak a Dzsibuti-Addis-Abeba közötti vasúttársaság részvényeiben. Ami pedig a Tuniszban lakó olaszok státusát illeti, tudvalevő, hogy az eddig azok olasz állampolgárságát 1896 óta biztosító egyezményt a franciák mindig csak egy-egy, legfeljebb öt évre hosszabbították meg. Most tehát Mussolini nagy sikere, hogy ennek az érvényét harminc évre, 1965-ig meghosszabbították.

Az osztrák kérdésre vonatkozó egyezmény szerint elsősorban a két nagyhatalom megállapodik abban, hogy érintkezést keresnek egymással, „tanácskoznak“ abban az esetben, ha Ausztria függetlensége veszélyben lenne. Ezt diplomáciai nyelven „konzultatív egyezménynek“ nevezik. Magyarországot, Németországot, Csehszlovákiát, Jugoszláviát, Lengyelországot és Romániát (tehát Németországot és az Osztrák-magyar monarchia összes utódállamait) felszólítják az egyezményhez való csatlakozásra. Ugyancsak az osztrák és középeurópai egyezmény keretei közé tartozik az egyezmény egy további fontos pontja, amely szerint a két nagyhatalom felhívja Ausztriát, továbbá összes szomszédait és az Osztrák-magyar monarchia összes utódállamait, hogy kössenek egymással olyan megállapodást, amelyben kötelezik magukat egymás határainak kölcsönös tiszteletbentartására és arra, hogy távoltartják magukat az egymás belső ügyeibe való beavatkozástól.

Az általános európai problémák közül az egyezmények csak egyet említenek s ez a leszerelés kérdése. A megállapodás hivatkozik a nagyhatalomnak 1932 december 11-én kelt, a katonai egyenjogúságot elismerő nyilatkozatára és megállapítja, hogy egy államnak sincs joga magát egyoldalúig kivonni a fennálló nemzetközi rendelkezések alól. Ennek az interpretációja nem nehéz: az egyenjogúsági nyilatkozatra való hivatkozás gesztus Németország felé, a második pont viszont Franciaország javára szól és figyelmeztetés Berlinnek arra, hogy Olaszország, az egyenjogúság jegyében bár, elfogadta Franciaország tételét. Egyetlen probléma megoldásához nem nyúlt hozzá a két államférfi s ez a tengeri paritás kérdése. A jól informált jellegű kommentárok szerint azért, mert azt a tervezett általános tengeri leszerelési konferenciára halasztották. Végül az általános problémákra vonatkozik az általános jellegű tanácskozási megállapodás, amely Rómában létrejött s Párizs és Róma állandó kontaktusát biztosítja.

A Mussolini—Laval-megegyezés sok szempontból bír történelmi-jelentőséggel ; de a mi saját szempontunkból is a távolabb jövőben, nézetem szerint, rendkívül érdekes és nagy előnyöket hozó perspektívákat nyithat meg. Európa szempontjából pedig alig hihető, hogy ne válják — már a két állam közötti általános tanácskozási egyezmény alapján is — az állandó, konstruktív olasz-francia együttműködés alapjává. Tehát jelenthet annyit, hogy hosszú időre biztosítja a kontinens békéjét. Ha pedig mérlegeljük azt, hogy Mussolini az evolucionista történelmi felfogás híve, valószínűnek látszik, hogy a merev francia statikus elgondolás fokozatosan ez alá a történelmileg és emberileg oly jótékony hatás alá fog kerülni. Hiszen már a közeledés ténye, még mielőtt a megegyezés maga létrejött, két aktívumot hozott Európának. Az egyik a saarvidéki népszavazásról szóló megegyezés, amit november folyamán Mussolini égisze alatt hozott létre az Aloisi báró, olasz főmegbízott elnöklete alatt működő népszövetségi bizottság. Mind Franciaország, mind Németország okos és mértékletes állásfoglalásán, meggyőződéses szerint, már érezhető volt Olaszország és Nagy-Britannia termékeny együttműködésének hatása. Kétségtelen, hogy a brit befolyás állandóan jótékonyan érvényesült Rómában és Párizsban is. A második aktívum, amit a két latin nagyhatalom közeledése és megegyezése hozott Európának, a magyar-jugoszláv kérdésben decemberben és januárban létrejött népszövetségi elintézés, mely hiányosságai ellenére bizonyítéka annak, hogy ha a nagyhatalmak egyetértenek, nem lehet konfliktus Európában. Hiszen ha Róma és Párizs nem akartak volna megegyezni és azt Nagy-Britannia nem pártolta volna, akkor ma már valószínűleg szomorúbb helyzetben lenne a kontinens, mint volt például 1914 októberében.

Magyarországra nézve az olasz-francia megegyezés magával hozhatja azoknak a nemzetközi feszültségeknek az enyhülését, amelyek elsősorban ránk, védtelen országra jártak volna komoly veszéllyel. Jelenti azt, hogy a két nagyhatalom felszólítása értelmében az Osztrák-magyar monarchia utódállamai leülnek a tárgyalóasztalhoz és igyekeznek megállapodást létesíteni abban a keretben, amelyet a két római egyezmény megadott: az 1934 március 17-én létrejött hármass jegyzőkönyv és az 1935 január 7-én létrejött kettős megállapodás. Az utóbbi értelmében egymás határainak tiszteletbentartására kell kötelezniük magukat, ami nem jelent olyan újabb kötelezettséget, amilyenhez hasonlót például mi is az utóbbi tizenöt év folyamán már ne vállaltunk volna magunkra. Továbbá az érdekelt államoknak kötelezniük kell magukat arra, hogy tartózkodjanak minden olyan mozgalomtól, amelynek célja a másik állam belső rendjének erőszakos megzavarása. Magyarország mindig hajlandó volt szomszédaival politikai jellegű egyezményt kötni és mindig nyíltan meg is formulázta azokat a feltételeket, amelyek mellett ilyen megállapodások létrejöhetnek. A nagy magyar célok elseje: a területi revízió a nemzeti összetartozás alapján. A nemzeti eszme gyönyörű diadala, a saarvidéki népszavazás, után tudjuk, hogy sokszorozott erővel érvényesül ez a wilsoni elv. A második cél, egyben előfeltétel is, a politikai és katonai egyenjogúság teljes elismerése: csak egyenlőjogú szuverén államok ülhetnek le a konferencia-asztalhoz, hogy önkéntes akarattal politikai egyezményt kössenek. Harmadik cél és feltétel: a magyar patrimonium biztosítása, a magyarság kulturális és gazdasági védelme mindenütt, ahol kisebbségi sorsba jutott és amennyiben ezen a helyzeten még egyideig nem történik alapvető változás.

A Népszövetség Tanácsának múlt év december 10-i határozata értelmében a magyar kormány terjedelmes közlést intézett a Tanácshoz, amelyben a marseillei merénylettel összefüggő magyarországi vizsgálat eredményét foglalta össze. A közlés megállapítja és bizonyítja, hogy Magyarországot, magyar embert, magyar hatóságot a marseillei gyalázatos merényletért sem közvetett, sem közvetlen felelősség nem terhel. Minthogy azonban a vizsgálat kiderítette, hogy az idegenellenőrzés és az útlevél kiállítás terén egyes magyar hatósági közegeket hanyagság és mulasztás terheli, azokat, akiket ebben a vizsgálat során bűnösnek találtak, különböző fegyelmi büntetésekben részesítették. A magyar kormány ezenkívül mind az idegenellenőrzésről, mind az útlevélkiadásról új, szigorított rendszabályokat bocsátott ki, ezzel is tanújelét kívánván adni annak, mily komolyan óhajt ebből a szempontból is eleget tenni nemzetközi kötelezettségeinek a békülékenység szellemében.

A Népszövetség Tanácsának januári rendes ülészsaka ezt az emlékiratot nem tárgyalhatta le arravaló hivatkozással, hogy megfelelő alapos-sággal senki sem foglalkozhatott ezzel az igen terjedelmes írásművei. De ettől a technikai körülménytől eltekintve, a nagyhatalmak egyhangú véleménye az volt, hogy mindent el kell kerülni, ami alkalmas a békülékenység légkörének megzavarására, különösen pedig alkalmas lenne arra, hogy Magyarország és Jugoszlávia között megakadályozza a normális szomszédi viszony helyreállítását. Nincs okunk feltételezni, hogy, mint ezt Kánya Kálmán külügyminiszter, aki a tárgyalásokat fölényes bölcseséggel és tapintattal vezette, hazatérte után kijelentette: „a magyar kormány eddig folytatott mérsékelt politikája megfelelő megértésre ne találjon és hogy jugoszláv részről ne volna meg a hajlandóság arra, hogy ez az ügy az európai politikában jelenleg mindjobban kibontakozó tendenciáknak megfelelően intéztessék el“.

A második nagy horderejű történelmi esemény, amely mindenki számára meglepetés és, tegyük hozzá, Európa lakosai óriási többségének számára jóleső meglepetés volt, a hallatlan arányú német győzelem a saarvidéki népszavazásnál. Abban, hogy a németek tekintélyes többségre fognak szert tenni, senki sem kételkedett, de még Berlinben és a német front vezetőségénél sem remélték, hogy a birodalom mellett megnyilatkozó többség 90% fölé emelkedjék. Ellenkezőleg, az autonomista agitáció olyan erős volt a Saarvidéken, hogy azok, akik ezt vezették — főként kommunisták és Németországból kiüldözött más elemek — elhitték önmagukkal s másokkal is, hogy huszonöt-, harminc-, sőt negyven-százalékos kisebbségre számíthatnak. A január 13-i népszavazás egyike a történelemben előforduló legritkább eseteknek, amikor egy tiszta eszme győzedelmeskedik az ember belső lelki egyensúlyát megbontó százféle tényezőn. Az egy nemzethez való tartozás öntudata párt- és szociális ellentétek és küzdelmek, vallási meggyőződés és gazdasági érdek ellenére valóban úgyszólván minden németet visszavitt az anyaországba. A nemzeti és a birodalmi eszme győzelmén kívül azonban természetesen jelentékeny sikere ez Hitlernek és rendszerének is. Amilyen megértéssel, bölcseséggel és tapintattal kezelte a birodalom az utolsó három hónapban a Saar-kérdést, — s ezzel lehetővé tette azt a megegyezést, ami a szavazás nyugodt lefolytatásához vezetett — ugyanolyan okosan jelentette ki a birodalmi vezér és kancellár az eredmény kihirdetése után, hogy Németországnak a Saarvidék visszatérése után nincs több területi igénye Franciaországgal szemben. A szavazás kétségbevonhatatlan világossága a Népszövetségi Tanács állásfoglalását és munkáját is rendkívül megkönnyítette és ha az eredmény talán egyes francia nacionalista túlzókat fájdalmasan érint is, a köztársaság kormánya számára mégis nagy megkönnyebbülést jelentett. Ha a Tanácsnak az autonómia mellett szavazó tekintélyesebb kisebbségi csoportokat tekintetbe kellett volna vennie és így egyes területeket el akart volna szakítani a birodalomtól, ez végeláthatatlan viszályokhoz és veszedelmekhez vezetett volna. A saarvidéki némettség tehát nemcsak mint német szavazott becsületesen és okosan, hanem Európának is megbecsülhetetlen szolgálatot tett. A tizenhat év előtt francia jóvátételi igények kielégítésére a birodalomtól elválasztott terület a Tanács határozata értelmében március i-én visszakerül az anyaországhoz. A népszavazás idejére odaparancsolt csapatok fokozatosan kivonulnak a Saarvidékről. Az impérium átadásának pénzügyi és gazdasági következményeit közvetlen francia-német tárgyalásokon fogják tisztázni. Bármily komplikáltak is ezek a problémák, ma már kétségtelennek látszik, hogy a két kormány esetleg még a Népszövetség Tanácsának közbenjötte nélkül is meg fog egyezni.

A jugoszláv-magyar vita előreláthatólag végleges befejezése, az olasz-francia megegyezés és a Saar-kérdés elintézése megnyitja az utat arra, hogy Európa legnehezebb problémájával, a fegyverkezések korlátozásának kérdésével lehessen foglalkozni. Itt egyelőre Nagy-Britannia programja áll az előtérben, amely, mint azt már fentebb jeleztük, azért igyekezett az olasz-francia közeledést elősegíteni, mert remélte, hogy ezután Franciaország könnyebben lesz kapható megegyezésre a fegyverkezések terén. Az angol elképzelés szerint Németországnak — tehát természetesen volt szövetségeseinek is — meg kellene adni a teljes katonai jogegyenlőséget, amit úgy vinnének keresztül, hogy a győztes hatalmak ünnepélyesen annulálnák a békeszerződések V. fejezetét, amely a katonai határozmányokat tartalmazza. Németország viszont visszatérne a Népszövetségbe és kötelezné magát egy a fegyverkezéseket bizonyos színvonalon korlátozó és az

errevonatkozó nemzetközi ellenőrzést biztosító egyezmény elfogadására. Bár a franciák ma még messze vannak attól, hogy ezt a gondolatmenetet, amelyet nacionalistáik és a nagy vezérkar elutasítanak maguktól, elfogadják, valószínű, hogy Flandin és Laval londoni útja alkalmas lesz az új európai békeszerződés kilátásainak tisztázására.

Barátságos és biztató előjelekkel vette kezdetét az új esztendő. Érdekes tünet ebben az új európai együttműködési munkában Szovjet-Oroszország aktív szereplése — a béke érdekében. Főmotívuma ennek a Nyugat-Európa felé hajló szovjetpolitikának természetesen a veszély, amely az orosz birodalmat a Távól-Keletről fenyegeti. Nem újság, — százszor megírták már — hogy Moszkva azért lett Európában a status quo védelmezője, mert egész figyelmét a Keletre kell koncentrálnia. Ha veszély esetén kénytelen lenne csapatait itt igénybevenni, akárcsak európai határai megerősítésének szüksége következtében, azonnal fenyegetővé válnék a helyzete Szibéria keleti határán. Második elhatározó motívum a német nemzeti szocializmus eljárása a német kommunisták ellen: az az irtóhadjárat, amit Hitler a vörös veszedelem ellen folytatott a birodalomban, meg kellett hogy teremje külpolitikai gyümölcsét, a Szovjet elhidegülését. Bármily helyesen cselekedett is tehát a Führer, amikor ettől a veszélytől megszabadította a birodalmat, tehát Európának is szolgálatot tett, számolnia kellett azzal, hogy külpolitikailag fogja a számlát megfizetni. A Szovjet Franciaország és szövetségesei felé orientálódott. Párizs és Moszkva közeledésének logikus következménye volt viszont a német-lengyel kibékülés. Ma ez áll annak a paktumelgondolásnak az útjában, amelynek Litvinoff a szellemi atyja s amely Kelet-Európa államait Németországgal, sőt Csehországgal együtt egy szerződési rendszerbe akarná foglalni a kölcsönös segélynyújtás kötelezettségével. Amíg ez a paktum nem jön létre, addig Oroszország nyugati határait nem látja biztosítva. Sem Németország, sem Lengyelország nem járulhatnak hozzá ahhoz, hogy akármelyik másik aláíró hatalom veszélyeztetése esetén segélynyújtásra vagy legalább is idegen csapatoknak területükön való átengedésére kötelezessenek. Sikerül-e az oly okosnak és találékonynak bizonyult francia külügyminiszternek Németországot más koncessziók ellenében — egyenjogúság elismerése, fegyverkezési engedmények — rábírnia a csatlakozásra, ez az 1935-ös esztendő egyik nagy kérdése, amelyik válaszra vár. Kérdés az is, milyen ellenszolgáltatásokkal tudja Lengyelországot rávenni, vagy képes-e rákényszeríteni Pilsudszki marsallt és Beck ezredest arra, hogy a Varsó számára teljesen értéktelen keleti paktumot elfogadjon. Biztosak lehetünk abban, hogy a szovjetdiplomácia eddigi gondolkodóbaejtő sikerei után mindent el fog követni arranézve, hogy a keleti paktum létrejöttön olyan formában, amely neki a lengyel határon biztonságot nyújt, nyilván nagyobb biztonságot, mint amelyet a fennálló lengyel-orosz megneemtámadási egyezmény nyújtott. Hiszen látjuk, hogy lassan bekövetkezik a Távól-Keleten az, amire ezen a helyen évekkal ezelőtt már rámutattunk: a sárga fajok megszervezése Japán céltudatos vezetése alatt azzal a céllal, hogy Ázsia az ázsiaiaké legyen. Ne feledjük el, hogy a Távól-Keleten 193 z őszen egy új kor hajnalhasadása kezdődött. Ennek a történelmi folyamatnak döntő befolyása lesz a mi kontinensünk sorsára is.